

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 9252
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

n/ksh u. Wictoria

BUDYNEK MASZYNOWNI szybu "Wojciech"

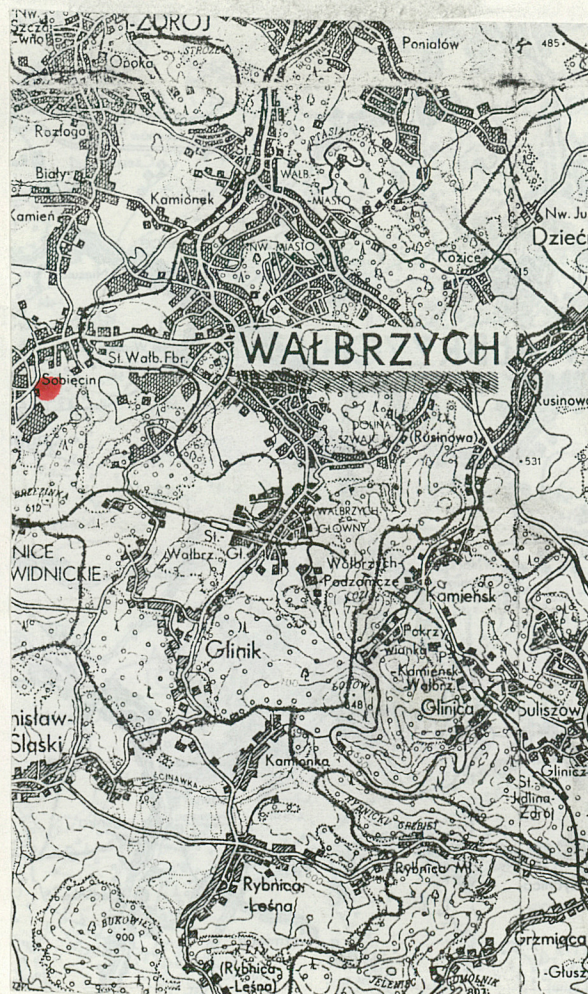
2. Czas powstania

1897

3. Miejscowość

WAŁBRZYCH

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres KWK "Victoria", ul. Kosteckiego 7

ok. KARŁONOSKA

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie

gmina Wałbrzych

pow. miejski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres

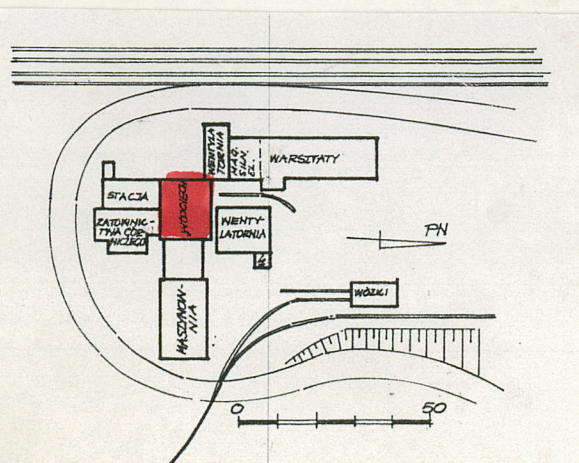
KWK "Victoria", Wałbrzych
ul. Kosteckiego 7

9. Użytkownik i jego adres

KWK "Victoria", Wałbrzych,
ul. Kosteckiego 7

10. Rejestr zabytków

Nr 820/WŁ data 25.08.1981

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Budynek maszynowni położony jest na terenie kopalni węgla kamiennego na płd. od czynnego wciąż szybu "Victoria" (ok. 400 m.). Usytuowany jest w szerszym zespole zabudowy powierzchni szybu "Wojciech", na którą składają się bud. Stacji Ratownictwa Górniczego, d. Maszynowni, wentylatorni i warsztatów. Dominantę wysokościową krajobrazową stanowi tutaj monumentalna bryła d. nadszybia w wieży nadszybowej. Maszynownię usytuowano w odl. ok. 5 m. na wsch. od nadszybia szybu "Wojciech" i połączono z nim łącznikiem.

Materiał. Budynek posadowiono na fundamencie wykonanym w konstrukcji murowanej, z cegły ceramicznej, pełnej. Mury nośne wykonano z cegły ceramicznej, pełnej, na zaprawie cementowo-wapiennej. Ściany zewnętrzne budowli tynkowano i spoinowano (w detalu), wewnętrzne tynkowano i bielono. Wewnątrz zabudowano suwnicę o udźwigu ok 5 T. Strop nad podpiwniczeniem wykonano jako masywny, betonowy, wylewany na szynach stalowych. Konstrukcja dachu mieszana: stalowo-drewniana, odeskowana i kryta papą na lepiku. Stolarka okienna stalowa, z drobnymi podziałami, typu przemysłowego. Drzwi wejściowe drewniane, 2-skrzydłowe, klepkowe (w 1983 r. zastąpione stalowymi). Posadzka maszynowni cementowa, wyłożona pierwotnie płytkami ceramicznymi (zdeastrowane w latach 80-tych XX w.), podobnie jak ściany pomieszczenia do wys. ok. 1,2 m. Schody do piwnicy stalowe.

Plan. Budynek maszynowni usytuowano na rzucie prostokąta o boku 20,7 x 12,95 m. Wejście do maszynowni zabudowano na ścianie eszcytowej, od wsch. W maszynowni, na odpowiednim fundamencie, zainstalowano parowy wyciąg szybowy, bębnowy o konstrukcji zbliżonej do tego jaki pozostaje do dzisiaj w maszynowni szybu "Zbigniew" KWK "Victoria". W części podpiwniczonej pozostawała dolna część nośników liny (bębnow) oraz różne instalacje niezbędne dla pracy maszyny (m.in. rurociągi pary, hamulce bębnow, inne). Na zewnątrz budynku wyprowadzono (przy ścianie ptn.) stalowe kominy odprowadzające nadmiar pary (maszyna pracowała bez kondensacji pary) - zlikwidowano je ok. 1973 r.

Bryła. Budowla podpiwniczona, jednokondygnacyjna, przykryta dachem dwuspadowym o spadku ok. 30 stopni.

Elewacje. Ceglane, tynkowane, symetryczne, osiowe. Bogaty detal architektoniczny, na który składają się ceglane, spoinowane lizeny, ceglane opaski i parapety okienne, kostkowe, schodkowe i arkadkowe gzymsy ceglane, duże otwory okienne wieńczone łukiem odcinkowym a partii szczytowej (od wsch.) również okulusem. Porządek otworów okiennych i ich kształt akcentuje osie poprzeczne budynku i horyzontalne oraz wertykalne podziały elewacji na standardowe moduły. Kształtując architekturę i detal posługiwano się językiem "Rundbogenstilu" odwołując przy tym do tradycji architektury doby "romanizmu".

Instalacje. Elektryczna (oświetlenie). Pierwotnie także parowa (rurociągi doprowadzające parę wodną z kotłowni), odgromowa (zdeastrowana w latach 80-tych XX w.), grzewcza (c.o.), telekomunikacyjna.

Wyposażenie. Obecnie brak. Parowa maszyna wydobywcza zdemontowana z przeznaczeniem na złom metalowy w 1973 r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Szyb "Wojciech" należy do kopalni Węgla Kamiennego "Victoria", która powstała w 1893 r. przez połączenie kopalń Vereinigte Gluckhildf, (eksploatowanej od poł. XVIII w. pod nazwą "Gemeindegrube" a od 1769 r. "Gluckhildf", w 1859 r. połączonej z kopalnią "Beste", polami górniczymi "Freundschaft", "Stuckart" i sztolnią "Erbreich". W 1868 r. powiększono jej pole. W 1886 r. przyłączono do niej kopalnię "Neue Heinrich" oraz pola górnicze "Zwerk" i Neuer Blitzenberg", "Friedenshoffnung" (nadanie z 1813 r., w 1858 r. połączona z polami górniczymi "Henriette" i "Maria") i "Julius" (nadanie z 1822 r.). Połączona kopalnia zyskała miano "Vereinigte Gluckhildf - Friedenshoffnung". Należała do gwarectwa "Vereinigte Gluckhildf Friedenshoffnung" powstałego w 1890 r. przez połączenie gwarectw "Gluckhildf" i "Friedenshoffnung". Ok. 1920 r. większość kuksów gwarectwa wykupił górnośląski koncern hutniczy "Oberschlesische Eisenindustrie A.G." w Gliwicach, w 1928 r. kopalnia przeszła na własność "Niederschlesische Bergbau A.G.". Od 1945 r. kopalnia nosi miano "Victoria".

W 1991 r. podjęto proces restrukturalizacji przemysłu regionu wałbrzyskiego, którego program zakłada likwidację kopalni węgla kamiennego Zagłębia Dolnośląskiego do roku 1995. Obecnie kopalnia posiada następujące szyby:

- wydobywcze: "Victoria Płn.", "Victoria Płd.",
- inne: "Irena", "Wojciech" (nieczynny), "Zbigniew" (nieczynny), "Gabriel" (nieczynny), "Józef" "Wiktor", "Witold", "Klara", "Jerzy" (nieczynny).

Szyb "Wojciech" (do 1945 r. "Wrangel") był pierwotnie szybem wydobywczym. Obecnie nadszybie zbudowano ok. 1860 r. a rozbudowano w 1897 r. i ok. 1909 r. (wcześniej, w pierwszej poł. XIX w. zabudowa powierzchni szybu nawiązywała do wzorców ikonograficznych budownictwa gospodarczego i mieszkalnego - drewniana, szkieletowa konstrukcja budowli i budynków, ... (dokończenie - patrz wkładka nr 3)

14. Kubatura ok. 2700 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 270 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne maszynownia szybu "Wojciech"	17. Użytkowanie obecne magazyn
18. Prace budowlane i konserwatorskie. ich przebieg i dokumentacja Bryła, plan i elewacje maszynowni utrzymały kształt bliski pierwotnemu. W 1973 r. zlikwidowano parową maszynę wydobywczą. Obiekt adoptowano dla potrzeb magazynowych. We wsch. ścianie szczytowej, w osi budynku, wprowadzono nowe wielkie drzwi stalowe. Pierwotnie zamurowano i zastąpiono mniejszymi, stalowymi, jednoskrzydłowymi. Zamurowano również dolne partie otworów okiennych (ok. 60 cm.). W trakcie prac demontażowych maszyny wydobywczej zdewastowano posadzkę hali maszynowni i zniszczono ceramiczną okładzinę ścian wewnętrznych. Zlikwidowano również wszystkie instalacje, poza elektryczną.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Budynek pozostaje w dobrym stanie technicznym. Fundamenty, mury nośne, dach, stalarka okienna i drzwiowa dobre. Posadzki zdewastowane. Samowolnie (bez uzgodnień z Woj. Konserwatorem Zabytków) prowadząc likwidację parowej maszyny wydobywczej a następnie przebudowę otworów drzwiowych do hali te ostatnie wykonano w sposób niestaranny, wprowadzając również z uwagi na niewłaściwą formę i technologię wykonania nowej stolarki drzwiowej - zaburzenia regularnego rytmu elewacji czołowej budynku (od wsch.). Tynki zewnętrzne zniszczone. Budynek od co najmniej 20 lat nie jest konserwowany. Odnowienia wymaga pokrycie dachu, tynki wewnętrzne i powłoki malarskie, również elewacje. Metalowe ramy okienne skorodowane.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - Budowla prezentuje wybitne walory historyczno-techniczne i architektoniczne stanowiąc modelowe rozwiązanie maszynowni parowego wyciągu szybowego, której architekturę utrzymano w duchu historyzmu. Walory techniczne, architektoniczne i krajobrazowe nakazują ochronę prawną obiektu przez wpis do rejestru zabytków, - utrzymać oryginalną bryłę, plan, elewacje budynku, także stalarkę okienną, (dokończenie - patrz wkładka nr 3)	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- S.Januszewski, T.Szpineter, J.Dobesz, Zabytki techniki w górnictwie Zagłębia Dolnośląskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1980, mnp.s., cz. I-III,
- S.Januszewski, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988,
- Zabytki techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego, pod red. S.Januszewskiego, Wałbrzych 1988.

22. Biblioteka

- Fotografie maszynowni i obiektów zespołu szybu "Wojciech" wykonane w 1979/80 r. w: zbiory Inst. Hist. Arch., Szt. i Techniki Politechniki Wrocławskiej

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst dr. Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. dr. Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów archiwum BSiDZT S.Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna

Nr 2 - dokumentacja rysunkowa

Nr 3 - dokończenie opisu rubryk 12 i 20

1. Miejscowość
W A Ł B R Z Y C H

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)
BUD. MASZYNOWNI
Szyb "Wojciech"

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
dokumentacja fotograficzna i rysunkowa /Verte/

1. Budynek maszynowni szybu "Wojciech od wsch.
2. Bud. maszynowni od pld.-wsch.
3. Maszynownia i nadszypie szybu "Wojciech od wsch.

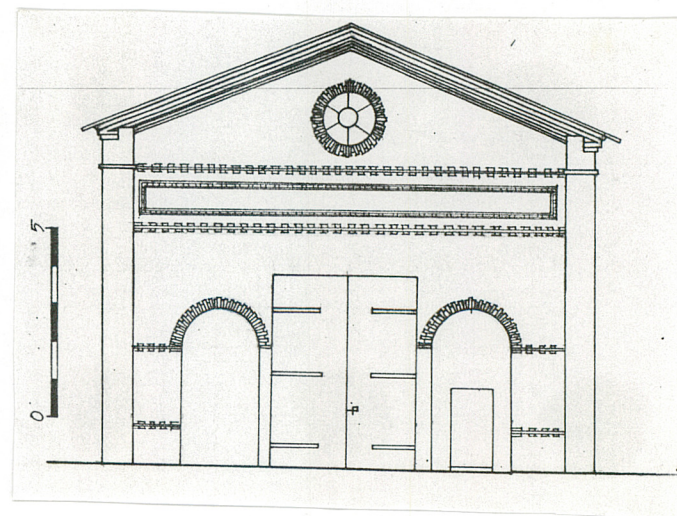
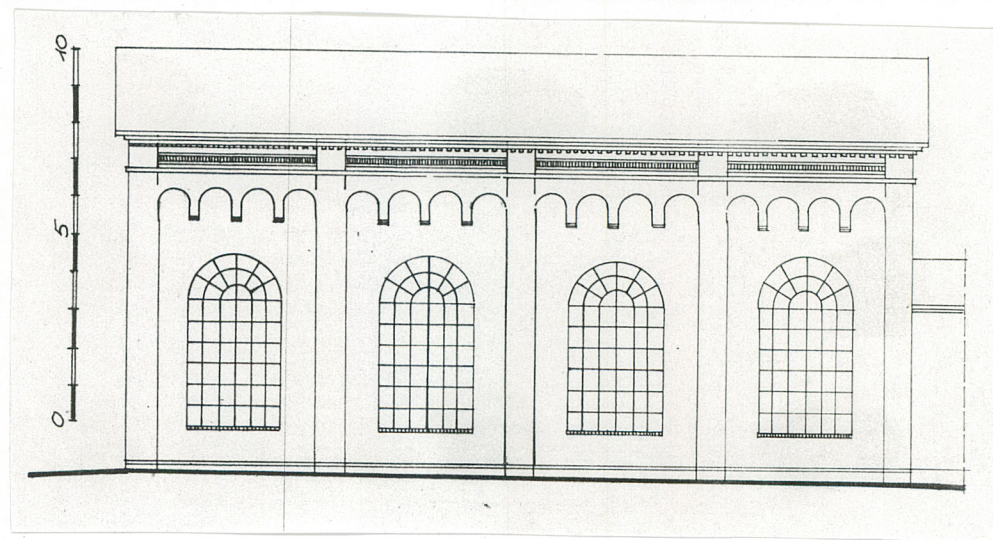
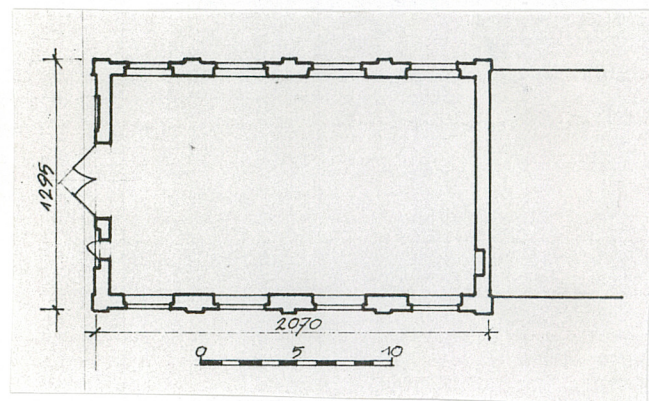
Wkładkę założył: dr Stanisław Januszcwski 25.07.1993 r.
(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum BSidZT S. Januszcwski /+kalki rys./

JOLANTA MIKULA
KWK VICTORIA-WOJCIECH

1. Miejscowość WAŁBRZYCH	2. Obiekt (nazwa jak na karcie) BUD. MASZYNOWNI szybu "Wojciech"	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokumentacja rysunkowa: rzut elewacja pñ. i wsch.
-----------------------------	---	---

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum BSiDZT S. Januszewski /kalki/

1. Miejscowość WAŁBRZYCH	2. Obiekt (nazwa jak na karcie) BUDYNEK MASZYNOWNI szybu "WOJCIECH"	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokończenie opisu rubryk nr 12 i 20
-----------------------------	---	---

dokończenie opisu rubryki nr 12 -wypełnienie murowane, strome dachy). Od lat 50-tych XX w. szyb służył już wyłącznie do przewozu drewna i materiałów oraz wentylacji. Unieruchomiono go ok. 1975 r. sytuując w pobliżu nowy szyb "Kopernik" i Zakład Mechanicznej Przeróbki Węgla, których budowę podjęto z początkiem lat 80-tych XX w. a wstrzymano w 1990 r., przystępując w 1993 r. do likwidacji niezakończonych budowli. Basztową wieżę nadszybową szybu "Wojciech" utrzymano w roli pomnika techniki chociaż wcześniej, a i później, dokonano destrukcji wielu elementów znaczących dla zespołu walorów, w jakim nadszynie pozostaje (w latach 70-tych XX w. zlikwidowano stalową wieżę nadszybową - z 1897 r. - koła linowe oraz parową maszynę wydobywczą z 1897 r. W latach 80-tych XX w. zdemontowano unikatową kolejkę łańcuchową i jej mechanizm napędowy, w 1993 r. zlikwidowano d. bud. administracyjny zespołu szybu i wstrzymano pracę wentylatorów odśrodkowych syst. Rateau, pochodzących z 1909 r.).

Szyb "Wojciech" od początku swego istnienia wyposażony był w parową maszynę wydobywczą, która do końca XIX w. zlokalizowana była na najwyższej kondygnacji nadszybia. W 1897 r. zlikwidowano ją wprowadzając nową: parową, bliźniaczą, dwubębnową. Usytuowano ją na zrębie szybu w maszynowni zbudowanej obok nadszybia. W związku z tą zmianą zmieniono tutaj sytuację kół linowych i nadbudowano nad starym basztowym nadszynie stalową wieżę nadszybową.

Architektura nowej maszynowni zyskała formę tradycyjną, taką jaka wykształciła się w drugiej poł. XIX w. i która zdominowała obraz wielu hal maszynowni funkcjonującej w górnictwie śląskim (M.in. w Wałbrzychu maszynownie szybów "Chwałibóg", "Staszic Zach.", "Irena", "Gabriel", "Schwester" a w Nowej Rudzie "Jan". Zyskała formę jednokondygnacyjnej, podpiwniczonej, halowej budowli przykrytej dwuspadowym dachem. Kształtowano ją w duchu historyzmu operując językiem "Rundbogenstil" i "romanizmu". Maszynownia szybu "Wojciech" jest reprezentatywna dla budowli tego typu z przełomu XIX/XX w. i należy do jednej z bardziej starannie opracowanych. Z uwagi na swe walory historyczne, architektoniczne i krajobrazowe stanowi jeden z najcenniejszych zabytków architektury górniczej Zagłębia, którego walory podkreśla związek z zabytkowym basztowym nadszynie szybu "Wojciech", jednym z najstarszych w Europie nadszynie typu "Malakowturm".

dokończenie opisu rubryki nr 20 - - zrekonstruować pierwotną stolarkę drzwiową usuniętą w trakcie przebudowy maszynowni na magazyn materiałów budowlanych,

- obecnie (wtórnie) drzwi magazynowe (na elewacji wsch.) zastąpić innymi, których forma będzie korespondowała z rysunkiem elewacji,
- w programie likwidacji kopalń wałbrzyskich i rekultywacji terenu powierzchni KWK "Victoria" bezwzględnie egzekwować:
 - przeprowadzenie remontu kapitelnego budynku (do stanu surowego) zabezpieczającego budowlę (dach, tynki zewnętrzne i wewnętrzne, posadzki, stolarka okienna i drzwiowa, instalacje)
 - uporządkować teren wokół szybu "Wojciech", podobne roboty wykonując na obiektach związanych z nadszynie, halami wentylatorów, bud. Stacji Ratownictwa Górniczego,
 - opracować nowy program użytkowy zespołu (w tym maszynowni) gwarantujący utrzymanie i właściwą eksploatację zabytkowej substancji,
- wszelkie prace remontowe i konserwacyjne prowadzić pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: